

Nathalie van Helvoort

Processierups

Deze zomer kende de processierups weer een twijfelachtige bekendheid.

Met name Limburg en het Zuid-Oosten van Brabant hadden te maken met een grote hoeveelheid van het ongedierte. Naar de oorzaken van de plaag kan op dit moment alleen maar gegist worden: zeker is wel dat de warme zomers van de afgelopen jaren gunstig zijn geweest voor de schrikbarende toename van de rupsen.

Waar ook geen twijfel over bestaat is dat aanraking met de brandharen van de rups vervelende tot ernstige lichamelijke klachten kan veroorzaken.

Volgens de laatste berichten hebben afgelopen zomer zelfs 10.000 tot 40.000 mensen te maken gehad met vervelende fysieke gevolgen na in aanraking te zijn gekomen met de brandharen van het beestje.

Eiken

Tijdens de afgelopen Demo-dagen op Papendal gaf het bedrijf Pro-Agro in samenwerking met Henk Stigter, medewerker aan de sectie entomologie van de Planteziektenkundige Dienst, ook wel de goeroe van de processierups genoemd, een uiteenzetting van dit probleem en de oplossingen.

De processierups is de larve van de processievlinder, een nachtvlinder. In het eistadium is hij nauwelijks waar te nemen. De uitgekomen larven kunnen een tijdje overleven zonder voedsel, en hebben nog geen brandharen.

Als het beestje een rups is geworden, voelt hij zich met name thuis bij eiken, waar het leeft in spinselnesten. De processierups komt aan zijn naam doordat

het 's avonds met soortgenoten in processie naar de onderste takken van de eiken komt, om op zoek te gaan naar voedsel. Onder het motto: samen staan we sterk. Ze lopen dan hetzelfde als olifanten dat plegen te doen, volgens de kop-staart methode. 's Ochtends gaan de rupsen weer in processie terug naar de spinselnesten. Er is meestal één leider, als deze niet overleeft neemt de volgende rups in de rij zijn taak over. De rijen lopen op tot maximaal 8 rijen in de breedte.

De processierups kent één generatie per jaar. De processievlinders kunnen aangehouden worden van half juli tot eind augustus, en hebben een vliegtijd van ongeveer twee weken. Het vrouwtje legt tot maar liefst 150 tot 160 eitjes in de

toppen van eikenbomen die na de winter uitkomen. De rupsen verschijnen rond mei en leven in groepjes bij elkaar. Als ze wat ouder zijn, vormen ze grote spinselnesten tegen dikkere takken en tegen de stam. Deze bestaan uit spinraden, haren, vervellingshuidjes en uitwerpselen en kunnen soms wel 2 meter in lengte worden.

In deze nesten zijn ze dan ook onbereikbaar voor eventuele vijanden, veilig dus tijdens de ontpopping die in de nesten plaatsvindt.

Brandharen

Wanneer de rupsen een bepaalde leeftijd hebben bereikt krijgen ze op hun rug donkere brandharen die de stof thaumetopoië bezitten. Een volgroeide rups heeft ongeveer 700.000 brandharen. Wanneer deze brandharen in aanraking komen met de menselijke huid, krijgt men binnen enkele uren zwellingen, huidirritaties aan de ogen en ontstekingsreacties. Bij sommige personen leidt aanraking met de brandharen zelfs tot een algehele malaise. Deze klachten kunnen wel 14 dagen aanhouden. De brandharen zijn pijnvormig en hechten zich in de huid of in de ogen. Als men merkt dat de brandharen op de huid zijn gekomen, is het raadzaam de huid zo snel mogelijk goed te wassen of af te spoelen met water.

Bovendien kan inademing van de haren ook voor klachten zorgen. Cara- en bronchitis-achtige verschijnselen zijn geen uitzondering. De reacties op de brandharen zijn van persoon tot persoon verschillend. Bij iemand die voor de tweede keer met de brandharen in aanraking komt, kunnen de reacties sterker zijn.

Bestrijding

Het is dus zaak om de processierupsen zo goed mogelijk te bestrijden. Dat kan op allerlei manieren gebeuren. De personen die belast zijn met het bestrijden kunnen zich het beste hullen in beschermende kleding, zoals overall, laarzen, goede handschoenen en een gezichtsmasker.

Er zijn een aantal manieren waarop de rupsen bestreden kunnen worden. Allereerst kunnen de spinsels zo'n 4 tot

5 maal per jaar verbrand worden, wanneer ze nog in de ontwikkelingsfase zijn. Dat is ongeveer in juni.

De vlam mag hierbij niet loodrecht op de stam gericht worden en alleen het gele deel van de stam mag op deze manier behandeld worden. Bovendien moet er ook op de grond worden gebrand, om te voorkomen dat de rupsen die uit de stam gevallen zijn weer omhoog kruipen. Uit ervaring van de voorgaande jaren blijkt deze methode preventief te werken, het jaar na de brandbehandeling bleken er minder processierupsen voor te komen. Nadeel hierbij is dat er

Brabantse gemeenten werken ook met de mesttank, en begraven de rupsen na de vangst. Ook een combinatie van verbranden én wegzuigen zou een goede remedie zijn.

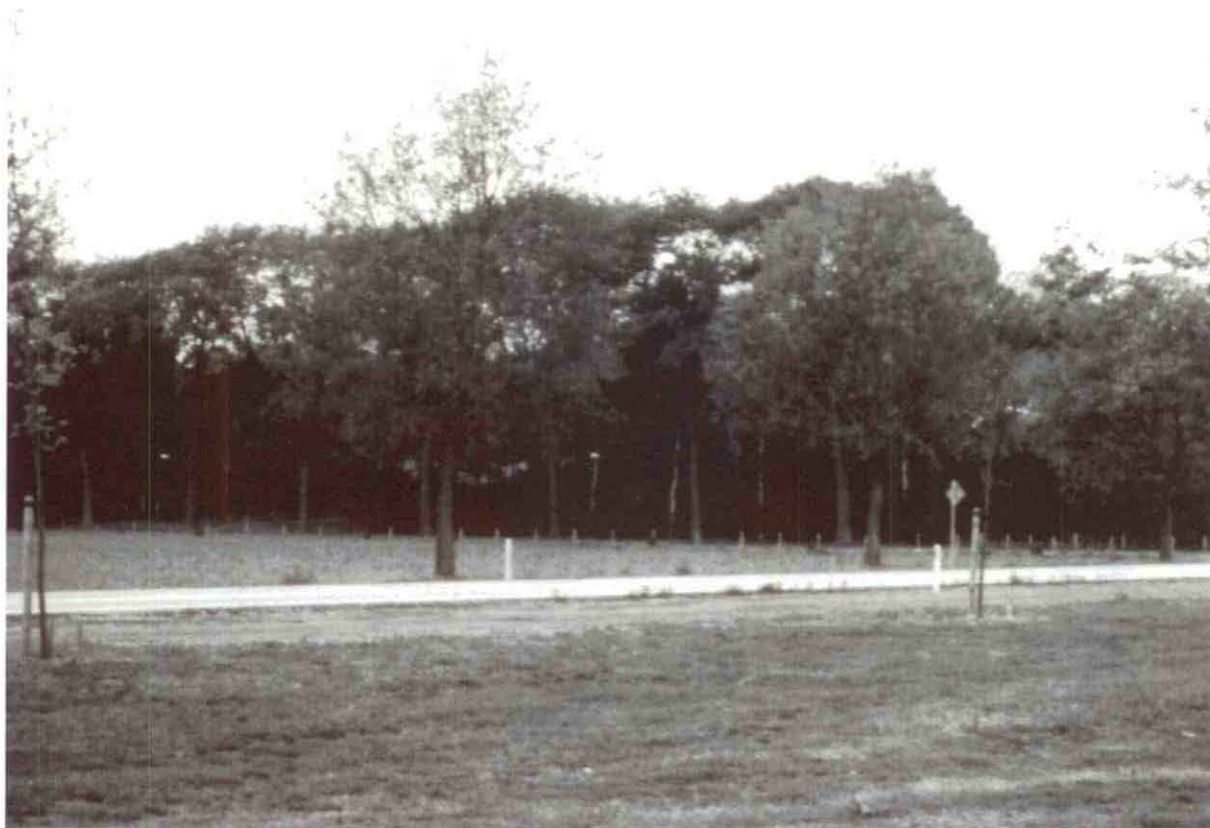
Momenteel is er voor de restanten geen andere oplossing dan de volgende: de overblijfselen van de rupsen en de nesten worden gestort en afgedekt met een dikke laag huisvuil.

Chemische middelen

Chemische bestrijdingsmiddelen zouden alleen moeten worden toegepast als andere middelen geen baat blijken te

problemen zorgen; zodoende komt het middel vaak op plaatsen waar dat niet gewenst is. Daarnaast worden door de chemische middelen vaak ook de rupsen gedood die niet tot de plaag behoren. Het is dan ook raadzaam deze middelen te gebruiken in overleg met de Planteziektenkundige Dienst.

Spreker Edwin Hendriks van het bedrijf ProAgro noemt tijdens zijn lezing tijdens de Demo-dagen het middel Dimilin, als het beste middel van dit moment tegen de processierups. Volgens Hendriks is het een selectief bestrijdingsmiddel, dat

bast schade en bermbranden kunnen optreden.

Het opzuigen van de spinsels is een oplossing waarbij de overlast voor de omgeving minder zal zijn. Hiermee kan men al in juni beginnen. Men kan daarbij gebruik maken van een mesttank met een vacuümpomp waar de opgevangen rupsen in een tank gevuld met water terecht komen. Een zogenaamde kolkenzuiger is hierbij ook een goed hulpmiddel, omdat de zuigkracht van deze apparaten doorgaans groter is dan die van vacuümpompen. Sommige

hebben. Ze hebben vaak als bezwaar dat er ook niet bedoelde organismen worden gedood. Er kunnen middelen gebruikt worden als diflubenzuron en teflubenzuron. Als deze middelen op de bladeren (er moet dus wel voldoende blad aanwezig zijn) worden aangebracht werken ze als maaggif, ze ontregelen de vervelling waardoor de rups zich niet meer kan ontwikkelen tot vlinder. Deze methode kan alleen de laatste drie weken van mei worden toegepast. Omdat de processierups vooral in hoge beplantingen voorkomt, kan het aanbrengen van het chemische middel voor

de vervelling van rupsen verstoort. Als de rupsen na het vreten van bespoten blad vervellen, vormen zij geen nieuwe huid en gaan dood. Hendriks noemt een aantal voordelen van Dimilin, waaronder de lange werking van drie tot vier weken, waardoor één behandeling zou kunnen volstaan, en het flexibel toepassingsmoment. Verder zou de effectiviteit nauwelijks afhankelijk zijn van temperatuur en neerslag, het zou een hoge bedrijfszekerheid hebben tegen relatief lage kosten.

Bovendien zou Dimilin nauwelijks giftig zijn voor andere dieren dan rupsen. Bijen, volwassen vlinders en de meeste andere insecten ondervinden geen nadelen van het middel. Bij de aanbevolen dosering kan Dimilin, net als bacte-

riepreparaten, ook een werking hebben op andere onschadelijke rupsen. In de bodem heeft Dimilin een halfwaardetijd van twee tot zes dagen, in water is deze maximaal een week. Het aanbrengen van Dimilin kan van de grond pleksgewijs geschieden. Soms is een extra bespuiting wenselijk. Hendriks opperde ook de mogelijkheid om vanuit de lucht een groot gebied volledig te bestrijden. Slechts weinig van het middel

zou bij toepassing op de grond terecht komen. Dit zal in Nederland echter nergens gebeuren volgens Henk Stigter. Op beperkte schaal kan het biologische bacteriepreparaat op basis van *Bacillus thuringiensis* worden toegepast. Dit middel wordt door de rupsen opgenomen en legt het maag- en darmstelsel lam. Het middel heeft echter een vrij korte werkingsduur (maximaal een week), dus meerdere behandelingen kunnen nodig zijn. Bt-preparaten zijn weinig regenvast. Voor een goede werking moet de buitentemperatuur 15 graden of hoger zijn. Ook hierbij is het raadzaam het middel te gebruiken in overleg met de

Plantenziektenkundige Dienst.

Natuurlijke oplossing

De natuur heeft ook een oplossing voor de plaag. De sluipwesp is namelijk vijand nummer één voor de processierups. Het gevecht gaat als volgt: de rups wordt gestoken door de sluipwesp. De wesp legt vervolgens een eitje in de rupsenlarve, waarna een klein wespenlarfje van binnenuit de processierups op eet, en wordt zo alsmaar groter. Volgens sommigen, bijvoorbeeld volgens longarts dr. Anton Cox uit Mook, zal men op deze manier vóór de eeuwwisseling van het beestje zijn verlost. Volgens Stigter echter zijn sluipwespen wel waargenomen maar is de sluipvlieg toch veelvuldiger geconstateerd en dus een belangrijkere vijand voor de processierups. Volgens Duits onderzoek echter zullen sluipvliegen onder de meest ideale omstandigheden slechts 20% à 30% van de rupsen aankunnen. Voor veel greenkeepers zal het dus te lang duren voordat de natuur alleen de plaag aankan en zijn menselijke ingrepen onvermijdelijk.

Centrale informatiepunt Processierups: Plantenziektenkundige Dienst, Sectie Entomologie, H. Stigter, Postbus 9102, 6700 HC Wageningen, tel.: 0317-496822, fax: 0317-421701